

Casa Amèrica Catalunya, camí dels seus 110 anys d'història

Departament de Difusió de Casa Amèrica Catalunya
americat@americat.barcelona

Els emprenedors que, el 1911, van propulsar una nova manera de relació amb l'Amèrica Llatina després de la pèrdua de les últimes colònies s'haurien sentit justament correspostos el 7 de setembre de 2006, quan va celebrar-se l'acte oficial de la refundació de Casa Amèrica Catalunya al Palau de la Generalitat amb la participació de tots els seus patrons institucionals (Ajuntament de Barcelona, Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament i Generalitat de Catalunya). L'esdeveniment, solemne i emotiu, va transmetre el que es va constatar per a tota la ciutadania mesos després, el 10 de maig de 2007, amb la inauguració de l'exposició *Casa Amèrica Catalunya. Un trajecte centenari*. En efecte, quatre anys abans de la commemoració de l'efemèride, la institució va reivindicar tota la tradició acumulada des de la seva fundació. Entre documents, fotografies, publicacions i fulletons diversos, el propòsit final va ser compartir un missatge, un convenciment: el projecte madurat durant la primera dècada del segle XX, exitós en la seva entrada en escena, sotmès a les batzegades de la història i resiliènt quan els vents van bufar en contra, emergia novament amb vocació de pervivència. Més de 2.500 persones van visitar l'exposició fins el mes de setembre.

D'aleshores ençà, Casa Amèrica Catalunya ha mantingut una evolució oberta en tots els sentits (continguts, formats, aliances) sense oblidar mai un dels principals objectius pels quals, amb el nom de Casa de Amèrica de Barcelona, va néixer el mes d'abril del 1911: afermar els vincles històrics que uneixen l'Amèrica Llatina i el Carib amb casa nostra. A partir d'aquesta prioritat, s'ha anat consolidant una trajectòria ben afermada sobre pilars tan explícits i inequívocs com ara la defensa dels Drets Humans, la Llibertat d'Expressió, la Memòria Històrica i la Cultura de Pau. Prova d'això en són, per exemple, el Premi Llibertat d'Expressió Antoni Traveria i el Premi Joan Alsina de Drets Humans que es concedeixen anualment. També ho seran les Jornades internacionals *La Memòria dels Altres* que, durant el proper mes de novembre, han de propiciar que responsables de diferents centres museístics iberoamericans expliquin les iniciatives i estratègies que impulsen per treballar temes de memòria, reparació, justícia i cultura de pau.

Foto 1. L'activista mediambiental i defensora dels drets humans colombiana Francia Márquez, XVIII Premi Joan Alsina de Drets Humans (desembre de 2019).

Tot plegat encaixa amb una de les funcions essencials de Casa Amèrica Catalunya: la transmissió de coneixement, ben representada, d'entrada, pel fons bibliogràfic del Centre de Documentació (integrat per uns 15.000 títols catalogats, aquest fons és especialment valuós per la quantitat de publicacions produïdes al continent americà que no es troben a cap altra biblioteca de Catalunya). Des de les distintes àrees de treball –Debat, Literatura, Teatre, Música, Cinema, Comunicació, Exposicions, Biblioteca–, el propòsit sempre és promoure reflexions, estimular altres punts de vista, escoltar veus de renom contrastat i emergents, endinsar-se en altres realitats. En definitiva, la programació de Casa Amèrica Catalunya es marca el propòsit de contribuir en la conscienciació, preservació i divulgació de valors i principis fonamentals per a les generacions futures. La institució segueix organitzant activitats que, des de criteris com ara el de la necessitat de contribuir en la formació d'una ciutadania crítica amb les desigualtats i compromesa amb la solidaritat, continuï presentant-la com una opció de prestigi, conscient de l'horitzó internacional que es correspon amb les primeres dècades del segle XXI.

Els camins que manté o va obrint la Casa per assolir totes les seves finalitats son múltiples: taules rodones, conferències, diàlegs, tallers, cicles, jornades, seminaris, lectures dramatitzades i representacions d'obres de teatre, accions escènico-literàries, projeccions de pel·lícules i documentals, recitals de poesia, presentacions de llibres,

banquets de poesia llatinoamericana, concerts, rutes per Barcelona, recorreguts sensorials per les exposicions, serveis del Centre de Documentació, cessió d'espais per a reunions de col·lectius ben diversos... i gaire bé tot convocat a la seu de la institució, on l'entrada sempre és lliure, ubicada a un entresol del centre de Barcelona.

En un article titulat *Una casa para todos* (El Periódico de Catalunya, 15 de gener de 2010), l'escriptor mexicà Juan Villoro es va referir a Casa Amèrica Catalunya com a “un entresol prodigiós” i desitjava que la institució disposés ben aviat d'una autèntica casa. Més d'una dècada després, tot segueix on era: Còrsega 299, entresol (és clar). Resta molt llunyà el projecte enllestit el 1919 i que preveia que la institució s'allotgés de forma definitiva en una seu de prestigi que mirés cap el mar. Els plànols del projecte contemplaven tres plantes i un total de 204.000 metres quadrats situats on encara avui es troba el Govern Militar. Una Reial Ordre va aprovar el projecte, el qual supeditava a l'acord amb el Ram de la Guerra, propietària del solar, i amb l'Ajuntament de Barcelona. Fins i tot amb la data per a la inauguració ja decidida (21 de març de 1921) i sense que existeixi cap explicació documentada, el projecte arquitectònic mai no va dur-se a terme.

La institució ha tingut distintes seus a la ciutat. Va començar instal·lant-se de lloguer a un palau del Passatge Méndez Vigo, obrint portes el 2 d'abril de 1911 sota nombroses mostres d'adhesió. Hi ha textos signats per la monarquia espanyola, per dirigents polítics d'aquí i de Llatinoamèrica, i per destacats membres de la intel·lectualitat internacional. A tall d'exemple, el poeta nicaragüenc Rubén Darío, va deixar escrit el següent: “La idea principal conduce a altos y generosos propósitos, y el haberse establecido la institución en Barcelona es una garantía de actividad. Para ella será siempre mi cooperación más entusiástica”. Conflictes bèl·lics, crisis econòmiques, transicions polítiques o somnis volatilitzats són les raons que expliquen els canvis de seu (o no) i que, des de 1989, situen la institució a l'esquerra de l'Eixample, a uns quatre kilòmetres d'aquell indret de prestigi que havia de mirar cap el mar.

Més de tres dècades al mateix lloc, però amb novetats prou recents perquè la seu de Casa Amèrica Catalunya ha experimentat un canvi més que substancial arran les obres de remodelació que s'hi van portar a terme. Des de març de 2019, tothom està convidat a comprovar-ho, o a gaudir del nou espai si no es coneixia l'anterior. Així ho van fer en aquesta nova etapa, per exemple, les persones que van omplir les instal·lacions de la Casa el 2 de maig per assistir al recital de la poetessa uruguaiana Ida Vitale, Premi Cervantes 2018, en una activitat coorganitzada amb el Consolat General de l'Uruguai a Barcelona i la Casa de l'Uruguai a Barcelona, o les que es van inscriure els dies 3 i 4 de juliol al Banquet de Poesia Llatinoamericana que va tenir com a convidat especial al poeta colombià Juan Manuel Roca.

Foto 2. Banquet de Poesia Llatinoamericana (juliol de 2019).

És evident que no pas totes les propostes han propiciat aglomeracions de públic i cartells d'aforament complet, però convé avaluar aquest capítol atenent al ritme d'activitats que, de manera sostinguda, ofereix la programació de Casa Amèrica Catalunya. Cada mes es presenten entre 10 i 15 convocatòries, arribant a un total que supera els dos milers des dels temps de la refundació. Una de les claus que ha permès la fidelització notable del públic ha estat la coherència programàtica que sempre s'ha procurat preservar en base a un discurs sòlid i conseqüent, en sintonia amb els principis ja exposats, i considerant innegociables eixos com ara la igualtat de gènere, el respecte per les minories o la predisposició perquè tots els països de l'àrea llatinoamericana tinguin espai en la programació de la Casa, entre d'altres.

També s'ha de precisar que cap de les activitats posades en marxa sorgeix per casualitat, sense motiu aparent. Ben al contrari, totes responen a un interès, a una finalitat, que es considera de vàlua indiscutible. Sigui el Seminari Internacional *Drogues, polítiques i violències* (octubre, 2018); les edicions de la *Setmana de l'Humor Llatinoamericà* (biennal des de 2007); el *Festival de les Bones Històries* (inaugurat el 2012); els cicles *Amèrica és femení* (2015), *Diàlegs a Casa* (vigent des de 2015), *Humanistes d'Amèrica* (2016-2017), el de *Lectures dramatitzades* dedicat, per posar un sol exemple, a dramaturgies llatinoamericanes (2017) o *Correspondències*, al voltant de les cartes signades per escriptors i escriptores (des de 2019); les exposicions *Ausències*, denúncia dels desapareguts durant la dictadura argentina (2007), o *Amazogramas*, sobre els perills mediambientals que assolen la selva amazònica del sud-est peruà (2019); rutes per la ciutat com la del *Boom Llatinoamericà* (des de 2016) per conèixer escenaris, personatges i conceptes d'un dels

moviments literaris més importants del segle XX, o la de la *Barcelona americana* (des de 2018), un passeig per la ciutat que revela detalls sobre els vincles estrets que la capital catalana guarda amb Amèrica, des del Canadà fins a l'Argentina; les jornades per recordar *El Tren Popular de la Cultura*, impulsat per Salvador Allende (2009), per endinsar-se en la *Literatura Infantil i Juvenil* (2009 i 2011), o per reflexionar sobre la *Gastronomia llatinoamericana* (bianuals des de 2012); els projectes cinematogràfics (*LATcinema*) i musicals (*Hamaques*) engegats el 2014... totes les iniciatives aprovades persegueixen i persegueixen finalitats concretes sorgides de la (llarga) reflexió prèvia.

Foto 3. La primera exposició en la seu remodelada va ser *Amazogramas* del peruà Roberto Huarcaya (març 2019).

Idèntic tractament s'ha seguit en les accions generades a la regió llatinoamericana abans de presentar-les a Barcelona. Són els casos del programa *La petjada catalana al Carib* (2009/Carib – 2010/Catalunya) el qual, mitjançant exposicions, presentacions de llibres, conferències o debats, redescobria vincles amb Puerto Rico, República Dominicana i Cuba, o de *Laberinto de Miradas*, la mostra de fotografia documental llatinoamericana més important fins aleshores amb 27 itineràncies en quatre anys (2009-2012).

Aquella confiança i complicitat referida al públic també es va haver de guanyar entre les administracions públiques que, des de dins o fora del patronat de la institució, haurien de permetre la seva viabilitat. A banda dels convenciments, objectius i eixos de treball ja explicats –compartits i aprovats–, convé deixar constància que aquell reconeixement també s'ha obtingut a partir de la voluntat expressa i fundacional de Casa Amèrica Catalunya per promocionar sinergies i establir vincles de col·laboració tant amb el cos consular dels països iberoamericans acreditat a Barcelona, universitats o editorials, com amb les institucions, entitats, associacions i col·lectius diversos tant d'aquí com de l'altra banda de l'Atlàntic.

Camí dels seus 110 anys d'existència, la institució, honorada amb la Creu de Sant Jordi concedida per la Generalitat de Catalunya (2011) i amb la Medalla d'Or al Mèrit Cívic atorgada per l'Ajuntament de Barcelona (2012), segueix ben convençuda del seu compromís amb la història i amb el futur.

La Casa en temps de pandèmia

En el moment d'escriure aquestes línies, l'equip de Casa Amèrica Catalunya ja treballa a la seu del carrer de Còrsega. De fet, la institució ha reobert les seves portes al públic i, de manera parcial, va reprenent activitats presencials. Així, i seguint totes les normatives sanitàries vigents, ara mateix és possible visitar l'exposició *Entre dues aigües* del fotoperiodista Miquel Dewever-Plana, i demanar material en préstec de la Biblioteca amb cita prèvia. Pendants de l'evolució de la pandèmia i de les decisions que preguin les autoritats corresponents, la institució es marca el propòsit principal de posicionar-se de tal manera que pugui continuar responent de forma adequada a la seva raó de ser davant de qualsevol escenari possible.

Aquest objectiu, de fet, ja va començar a configurar-se de manera automàtica en el mateix moment en el qual la seu de Casa Amèrica Catalunya va haver de tancar les portes. En aquest sentit, des de mitjan març i fins que es pugui reactivar la programació presencial habitual, l'equip de la Casa treballa per continuar oferint continguts d'interès al públic a través de la seva pàgina web i les xarxes socials. La situació ha exigut la posada en marxa d'iniciatives noves com ara *Visió Amèrica*, la mirada iberoamericana a la crisi global de la Covid-19 que aporta articles, entrevistes, cròniques i reportatges; *Diàlegs des de Casa*, versió online i adaptada de l'original *Diàlegs a Casa*; *Teatre online*, que propicia la continuïtat de la programació d'Escena299 aprofitant les possibilitats que ofereixen les tecnologies; *LATcinema a domicili*, una selecció de pel·lícules de contingut llatinoamericà que directors/es i productores han posat en obert a disposició del públic; *Biblioteques obertes*, la proposta que permet apropar-se a les prestatgeries de diversos

autors llatinoamericans; presentacions de llibres online i converses amb escriptors i escriptores; o, en aquest mateix context, destacar també que la Biblioteca ha facilitat l'accés online a determinats llibres i materials audiovisuals.

Foto 4. Casa Amèrica Catalunya, parcialment, va tornar a obrir les seves portes al públic el 9 de juny de 2020.

Casa Amèrica Catalunya, camí dels seus 110 anys d'història

Departament de Difusió de Casa Amèrica Catalunya

Foto 5. Acte d'inauguració de la seu remodelada de Casa Amèrica Catalunya (març 2019).
Crèdit foto: Xevi Planas.

Més informació:

Casa Amèrica Catalunya

+34.93.238.06.61

c/Còrsega, 299, entresòl 08008 Barcelona

www.americat.barcelona